

<p>Свідоцтво про державну реєстрацію: серія KB № 16753-5327P від 10.06.2010 р. перереєстрацію: серія KB № 20300-10100 HP від 23.09.2013 р.</p> <p>Рекомендовано до друку Вченою радою Білоцерківського національного аграрного університету, протокол № 9 від 22 вересня 2015 р.</p> <p>Затверджено Постановою Президії ВАН України від 22 грудня 2010 р. № 1-05/8 як наукове фахове видання України (економічні науки)</p> <p>Журнал входить до таких національних та міжнародних наукометричних баз реферування та індексування: Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського (www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe) Index Copernicus Journals Master List, Польща (http://journals.indexcopernicus.com/++p24781498,3.htm)</p> <p>Матеріали журналу знаходяться у вільному доступі на сайті: www.unier.km.ua</p> <p>Підписано до друку 28 вересня 2015 р.</p> <p>Адреса редакції: 29016, м. Хмельницький, вул. Львівське шосе, 51/2 тел. (096) 01-09-709 www.unier.km.ua s.kapitanets@mail.ru</p> <p>Тираж 300 прим. Формат 70x108/16. Папір офсетний. Ум. друк арк. 25,2</p> <p>Віддруковано з готових діапозитивів в СМП «ГАЙП» вул. Чернівецька, 44 б, м. Тернопіль, 46000</p> <p>Усі права захищені. Передрук дозволяється лише зі згоди автора.</p> <p>© Білоцерківський національний аграрний університет © ПВНЗ “Університет економіки і підприємництва” © ПП “Інститут економіки, технологій і підприємництва”</p>	<p>IV. Економіка природокористування і екологія</p> <p>Савчук В.А. ІНСТИТУЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИРОБНИЦТВА ОРГАНІЧНОЇ АГРОПРОДОВОЛЬЧОЇ ПРОДУКЦІЇ В УКРАЇНІ..... 167</p> <p>Тимошенко О.О. РАНЖУВАННЯ ФАКТОРІВ ВПЛИВУ ВИРОБНИЧИХ ПРОЦЕСІВ ВИДОБУВАННЯ Й ПЕРЕРОБЛЕННЯ ЗАЛІЗОРУДНОЇ СИРОВИНИ НА ПРИРОДНЕ СЕРЕДОВИЩЕ..... 174</p> <p>Шашков С.В. ЕКОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА БУДІВНИЦТВА ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ ОБ'ЄКТІВ МАЛОЇ ГІДРОЕНЕРГЕТИКИ..... 180</p> <p>V. Інноваційно-інвестиційна діяльність</p> <p>Кінаш І.А. БАР'ЄРИ НА ШЛЯХУ ВПРОВАДЖЕННЯ ЕНЕРГОЕФЕКТИВНОСТІ ТА ЕНЕРГОЗБЕРЕЖЕННЯ ПІДПРИЄМСТВ... 185</p> <p>Жаровська Н.Ю. КЛАСИФІКАЦІЯ ТА ХАРАКТЕРИСТИКА ФАКТОРІВ ВПЛИВУ НА ІННОВАЦІЙНУ ДІЯЛЬНІСТЬ МАШИНОБУДІВНИХ ПІДПРИЄМСТВ..... 191</p> <p>VI. Облік, аналіз і аудит</p> <p>Левченко Н.М., Авраменко К.В. СУДОВО-БУХГАЛТЕРСЬКА ЕКСПЕРТИЗА РОЗРАХУНКІВ ЗА ВИПЛАТАМИ ПРАЦІВНИКАМ..... 198</p> <p>Паска І.М., Стаднік Л.І. ПРОБЛЕМИ ОБЛІКУ ЗЕМЛІ ТА ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ ЕКОНОМІКИ..... 206</p> <p>Гуменюк О.О. ФУНКЦІОНУВАННЯ АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА..... 212</p> <p>Дідоренко Т.В., Белова І.М. ЗАВДАННЯ ТА ПРИНЦИПИ ПОБУДОВИ ОБЛІКУ РОЗРАХУНКІВ З ПОКУПЦЯМИ І ЗАМОВНИКАМИ 217</p> <p>Жадан М.І., Скидан О.О. ОПТИМІЗАЦІЯ СТРУКТУРИ ВИТРАТ ПІДПРИЄМСТВА В СОБІВАРТОСТІ ПОСЛУГ..... 221</p> <p>VII. Менеджмент, маркетинг, підприємництво</p> <p>Баланюк І.Ф., Твердохліб В.В. ЕКОНОМІКО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ФОРМ ПІДПРИЄМНИЦТВА У СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ..... 228</p> <p>Баглей Р.Р. ІМПЕРАТИВИ УПРАВЛІННЯ КОРПОРАЦІЄЮ..... 235</p> <p>Ібатуллін М.І. РИНОК ЖИВОЇ ХУДОБИ ЯК СКЛАДОВА РИНКОВОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ РИНКУ СВИНАРСТВА 241</p> <p>Степаненко В.В. ЗНАЧЕННЯ МЕНТОРСТВА ТА БІЗНЕС-ІНКУБУВАННЯ ДЛЯ СТИМУЛЮВАННЯ ПІДПРИЄМНИЦТВА..... 246</p> <p>Тропичина Ю.С. АПАРАТ КОНТРОЛЮ АУТСОРСИНГУ ЯК ГОЛОВНИЙ ОРГАН МЕНЕДЖМЕНТУ У ПРОЦЕСІ НАДАННЯ АУТСОРСИНГОВИХ ПОСЛУГ..... 251</p> <p>Ковбас І.М. ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ МАРКЕТИНГОВОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА..... 260</p> <p>VIII. Фінансово-кредитна система</p> <p>Грабинська І.В. ТЕОРІЯ «ВІЛЬНИХ ГРОШЕЙ» С. ГЕЗЕЛЯ ТА ЇЇ ЕВОЛЮЦІЯ У СУЧАСНІЙ ЕКОНОМІЧНІЙ НАУЦІ..... 268</p> <p>Мацьків В.В. СКЛАДОВІ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ..... 276</p> <p>Видатні постаті економічної науки</p> <p>Шульський М.Г. ОЛЬГА БАЧИНСЬКА – ВІДОМА ЖІНКА-КООПЕРАТОР XX СТОЛІТТЯ..... 282</p> <p>Критика та бібліографія</p> <p>Пуцентейло П.Р. ІННОВАЦІЙНІ АСПЕКТИ ТРАНСФОРМАЦІЇ АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ ДО РИНКОВИХ УМОВ ГОСПОДАРЮВАННЯ..... 287</p> <p>Автори номера..... 288</p> <p>Хроніка подій. Повідомлення..... 294</p>
--	---

Fot
Bila T

Priv
Ec
Econol
Privs
Econ

dr.

Varche
Kapita
prof.
Malik P
NAAS

Balant
Borsh
Huben
Ivasch
Kuzmi
Paska
Putser
Satyr
Svyno
Semiv
Sokol
Shevc
Shust

Vasiliy
Mirosl
(Czech
Stanisl
Tetian
(Slova
Jozef

Dzher
Keme
Niank
Sava
fellow
Khom

МЕНЕДЖМЕНТ, МАРКЕТИНГ, ПІДПРИЄМНИЦТВО

УДК 334.72

*Баланюк І. Ф.,
д.е.н., професор, завідувач кафедри обліку і аудиту,
Твердохліб В. В.,
аспірант,
ДВНЗ "Прикарпатський національний
університет імені Василя Стефаника"*

ЕКОНОМІКО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ФОРМ ПІДПРИЄМНИЦТВА У СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ

Постановка проблеми. Для здійснення підприємницької діяльності у сільському господарстві перш за все потрібно обрати й офіційно зареєструвати одну із законодавчо дозволених організаційних форм. Підприємці мають право самостійно визначитись із найбільш оптимальною для реалізації підприємницької ідеї формою підприємництва, яка б забезпечувала стабільне становище в галузі, дозволила мінімізувати ризики та отримати максимальний економічний ефект. Але на практиці підприємці стикаються з труднощами при визначенні організаційної форми. Це пов'язано із великою кількістю та неузгодженістю законодавчих актів, що регулюють здійснення підприємницької діяльності у сільському господарстві.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У наукових працях висвітлено різноманітні аспекти проблемних питань функціонування форм підприємництва в сільському господарстві. Зокрема, вчені С. І. Дем'яненко [8], В. Г. Андрійчук [9], М. М. Бабич [10], С. В. Долинський [11], Ю. Е. Губені [14], В. К. Збарський [15], В. В. Гончаренко [16], С. І. Баланюк [17] обґрунтували теоретичні підходи та практичні рекомендації щодо сутності, характеристики та перспектив розвитку різних форм підприємництва в сільському господарстві. Проте, розвиток глобалізаційних процесів, нестабільність сучасного ринкового середовища та часті зміни законодавства зумовлюють необхідність дослідження та аналізу сучасних форм підприємництва в сільському господарстві.

Постановка завдання. Метою статті є дослідити законодавчо визначені форми підприємництва у сільському господарстві та охарактеризувати за економіко-правовими ознаками.

Виклад основного матеріалу дослідження. Згідно чинного законодавства господарську діяльність поділяють на таку, що здійснюється для досягнення економічних і соціальних результатів та з метою одержання прибутку – підприємництво, і таку, метою здійснення якої не є одержання прибутку – некомерційна господарська діяльність. Підприємництво в свою чергу може здійснюватися у дозволених законодавством організаційних формах [1].

Внаслідок проведення реформ сільське господарство України набуло багатоукладності. Прискорення розвитку нових організаційно-правових форм діяльності розпочалось після видання указу Президента України "Про невідкладні заходи щодо прискорення реформування аграрного сектора економіки" від 3 грудня 1999 року [2]. Виконання основних положень Указу надало усім членам колективних сільськогосподарських підприємств право вільного виходу із земельними і майновими паями та створення на їх основі нових форм господарювання.

В даний час здійснення підприємницької діяльності у сільському господарстві регулюють Земельний, Господарський і Трудовий кодекси, Закони України "Про господарські товариства", "Про акціонерні товариства" "Про сільськогосподарську кооперацію", "Про фермерське господарство", а також законодавчі акти – Укази Президента України, постанови уряду та різні програми розвитку сільського господарства і села [1-6].

Господарський кодекс України, в залежності від способу утворення та формування статутного капіталу, об'єднує всі форми підприємництва в дві групи – унітарні та корпоративні. Унітарні підприємства створюються одним засновником, який виділяє необхідне для того майно, формує статутний капітал, розподіляє доходи, керує підприємством і формує його трудовий колектив на засадах трудового найму, вирішує питання реорганізації та ліквідації підприємства [1]. В сільському господарстві до групи унітарних підприємств належать приватні підприємства та фермерські господарства.

Корпоративне підприємство утворюється двома або більше засновниками за їх спільним

рішення
спільног
акціонер
додатко
Ді
провест
ознакам
яким ус
законод
майнов
Ек
особлив
управлі

Форми спільног акціонер додатко Ді	Ознаки характер 1
	засн
правові:	уста доку
	прав влас капіт
	розм стат капіт
	земе віднс
майн віднс	
	вихід товар

рішенням, діє на основі об'єднання майна, підприємницької чи трудової діяльності засновників, їх спільного управління справами [1]. До корпоративних підприємств належать виробничі кооперативи, акціонерні товариства (приватні та публічні), партнерські товариства (з обмеженою відповідальністю, з додатковою відповідальністю, повні та командитні).

Для характеристики кожної з форм здійснення підприємницької діяльності вважаємо за доцільне провести їх дослідження за економічно-правовими ознаками. Зокрема, за такими правовими ознаками: хто може бути засновник чи засновниками підприємства (фізична чи/ї юридична особа); яким установчим документом регулюється діяльність; хто може мати право власності на капітал; чи є законодавчо встановлений розмір статутного капіталу; який порядок регулювання земельних та майнових відносин та умови виходу із підприємства.

Економічну характеристику форм підприємництва можна здійснювати за такими ознаками: особливості участі у розподілі прибутку; відповідальність за зобов'язаннями підприємства; участь в управлінні фірмою; використання найманої праці (табл. 1).

Таблиця 1

Економіко-правова характеристика форм здійснення підприємницької діяльності у сільському господарстві

Форми підприємницької діяльності		Приватне підприємство	Фермерське господарство	Акціонерне товариство (приватні та публічні)	Партнерські товариства	Сільськогосподарський виробничий кооператив
Ознаки характеристики		2	3	4	5	6
1		2	3	4	5	6
правові:	засновники	фізична особа	фізична особа або група фізичних осіб, що є родичами або членам сім'ї	фізичні і юридичні особи, укладають між собою договір про спільну діяльність	фізичні особи	фізичні і юридичні особи
	установчий документ	статут	статут	статут	статут	статут
	право власності на капітал	одноосібний підприємець	одноосібний підприємець і можливо члени його сім'ї	усі члени товариства у межах своїх акцій	група членів колективу	усі члени колективу
	розмір статутного капіталу	не встановлено	не встановлено	не меншій суми, еквівалентної 1250 мінімальним заробітним платам	не встановлено	не встановлено
	земельні відносини	право власності підтверджується Державним актом на право приватної власності засновника. Частина може орендуватись	земля власна і орендована. Має право викупу наданої державою у постійне користування землі	використовує орендовану у членів землю. Члени можуть вийти із товариства і отримати земельний пай у власність	використовує землю згідно угоди про оренду. Може купувати землю	користується землею згідно з угодою про передачу в оренду або придбаними у власність
	майнові відносини	майновий комплекс формується за рахунок власного майна та отриманого майнового паю. Частина майна може орендуватись	майновий комплекс формується за рахунок власного майна та отриманого майнового паю. Частина майна може орендуватись	майновий комплекс формується за рахунок внесків засновників, які у випадку виходу із товариства втрачають право на його отримання в натурі	використовують власне, орендоване у власників майнових паїв майно або куплене	користується майном згідно з угодою про передачу в оренду або придбаним у власність
	вихід із товариства	вільний за умови, коли право володіння не переходить у спадок, господарство припиняє свою діяльність	вільний. Засновник може отримати свою земельну ділянку та частину засобів виробництва відповідно до його частки, за умови, що він передав їх у користування	шляхом продажу, дарування акцій членам або іншій особі при згоді всіх засновників. Має право вільно розпоряджатись своєю земельною часткою	сплачується частина вартості майна пропорційно до його частки в стат. фонді. Вільний вихід із своєю земельною часткою	вільний. Має право одержати свій майновий пай у термін, визначений Статутом. Вільний вихід із своєю земельною часткою

продовження табл. 1

	1	2	3	4	5	6
економічні:	участь у розподілі прибутків	засновник підприємства має право вільно розпоряджатись отриманим прибутком	частина виплат розподіляється між членами за домовленістю	дивіденди з прибутку пропорційно кількості акцій. Можуть здійснюватись виплати власникам земельних паїв і привілейованих акцій	виплати з прибутку розраховуються пропорційно до вступного внеску. Крім орендної плати, можуть робитись додаткові виплати	розподіляється на відрахування у фонди, кооперативні виплати, які розподіляються між його членами пропорційно до трудової та іншої участі в формуванні доходу, виплату частини доходу на земельні, майнові та додаткові паї
	відповідальність за зобов'язаннями фірми	засновник господарства несе повну відповідальність усім своїм майном	члени поділяють ризик у рівних частинах або пропорційно розміру їхніх часток у майні, якщо вони визначені угодою між ними	в межах особистого внеску	в межах особистого внеску	кооператив відповідає всім своїм майном, а члени кооперативу – майновим внеском
	участь в управлінні фірмою	управління підприємством проводить його засновник. Прийняття рішень не потребує голосувань	керує Голова, який може делегувати у письмовій формі виконання своїх обов'язків одному із членів сім'ї господарства або особі, яка працює за контрактом. Прийняття рішень не потребує голосувань	акціонери делегують свої права на прийняття поточних рішень правлінню. Комісією проводиться перевірка фінансової та господарської діяльності. Голосування з найважливіших питань – пропорційно кількості акцій	учасники обирають Директора та Дирекцію, яким делегують право на прийняття поточних рішень. Комісією проводиться перевірка фінансової та господарської діяльності. Голосування з найважливіших питань – пропорційно внеску	на загальних зборах обирається Голова та управління кооперативу. Правління кооперативу наймає на роботу виконавчу дирекцію. Голосування, один член – один голос, асоційовані члени мають лише радочий голос
	використання найманої праці	залучаються наймані працівники на основі трудового договору	залучаються наймані працівники на основі трудового договору	залучаються наймані працівники на основі трудового договору	залучаються наймані працівники на основі трудового договору	залучаються наймані працівники на основі трудового договору

Джерело: складено авторами на основі [1-6]

Особливістю правового забезпечення діяльності приватних підприємств у сільському господарстві є відсутність спеціального закону та регламентування загальними положеннями Господарського кодексу України щодо приватних підприємств взагалі. Відповідно не визначено законодавством правовий статус підприємств, які за організаційно-правовою формою відносяться до приватних та у своїй назві містять словосполучення – “приватне сільськогосподарське підприємство”, “приватно-орендне сільськогосподарське підприємство”, “приватне сільськогосподарське підприємство з орендними відносинами”.

Приватним сільськогосподарське підприємством вважають підприємство, яке за організаційно-правовою формою належить до категорії “приватне підприємство” та основним видом діяльності якого є вирощування та переробка сільськогосподарської продукції, виручка від реалізації якої становить не менше 50 % загальної суми виручки [7].

Майно приватного підприємства формується шляхом передачі власником на баланс підприємства. Це переважно майновий пай, отриманий ним при виході з колективного сільськогосподарського підприємства. Законодавством не встановлено мінімального розміру статутного капіталу для приватних підприємств. Засновник підприємства вільно розпоряджається отриманим прибутком. Може залучати найманих працівників на основі трудового договору.

табл. 1

б
пляється
хування
нди,
ративні
ти, які
тяються
членами
ційно до
та іншої
сті в
уванні
виплату
ельні,
ові та
ові паї
ратив
дає всім
ійном, а
ни
ративу –
овим
ком
льних
рах
ється
а та
піння
ративу.
піння
ративу
ає на
конавчу
цію.
ання,
– один
ційовані
мають
радчий
ос
ється
ані
ики на
удового
ору

ському
еннями
начено
ється до
мство”,
ємство

аційно-
і якого
ить не

баланс
ивного
розміру
ається

Власник приватного підприємства самостійно здійснює управління підприємством, тобто власність та управління майном у приватному підприємстві не розмежовується. Також власник несе повну відповідальність за наслідки діяльності підприємства, а це “дає можливість оперативної й ефективно керувати підприємством” [8, с. 38].

В аграрній сфері України приватні підприємства “створювались, переважно, керівниками колективних сільськогосподарських підприємств або провідними спеціалістами, які мали повагу і авторитет, лідерські якості для того щоб залучити в оренду землю та майно усіх або більшості його членів” [7] та “завдяки приватній ініціативі, вмілому менеджменту і повній майновій відповідальності за наслідки господарювання отримати прибуток, повною мірою використовуючи при цьому фактор масштабів виробництва та можливості економного використання ресурсів” [9, с. 87].

Серед усіх форм підприємництва найбільшого поширення на селі одержали фермерські господарства. Як відмічається в наукових дослідженнях НЦЦ “Інститут аграрної економіки”, “переваги фермерської форми господарювання незаперечні” [10, с. 34], “оскільки розвиток їх не самоціль, не бажання бути схожими на інших, а вимога, зумовлена входженням економіки України у ринкове середовище” [11, с. 35].

Законодавчо фермерське господарство визначається формою підприємницької діяльності громадян, які виявили бажання виробляти товарну сільськогосподарську продукцію, здійснювати її переробку та реалізацію з метою отримання прибутку на земельних ділянках, наданих їм для ведення фермерського господарства [5]. Для засновника створення фермерського господарства є забезпечення добробуту власної сім’ї на основі трудової участі її членів у виробничій і комерційній діяльності та одержання прибутку.

Фермерське господарство є юридичною особою, проте її засновниками і членами можуть бути тільки фізичні особи, що є родичами або членами сім’ї, та діє на основі статуту.

Чинне законодавство не встановлює обмежень щодо кількості осіб, які можуть виступати засновниками фермерського господарства (як одна особа, так і декілька). Проте такі особи мають відповідати встановленим вимогам до засновника фермерського господарства – право на створення фермерського господарства має кожний дієздатний громадянин України, який досяг 18-річного віку та виявив бажання створити фермерське господарство [5].

Зміст правового інституту членства у фермерському господарстві полягає в обов’язковості особистої трудової участі всіх його членів у процесі господарювання, в їхньому праві на участь в управлінні справами даного господарства, на оплату праці, укладання угоди про спільну діяльність всіх його членів.

Згідно Господарського кодексу України, господарськими товариствами визнаються підприємства або інші суб’єкти господарювання, створені юридичними особами та/або громадянами шляхом об’єднання їх майна й участі в підприємницькій діяльності товариства з метою одержання прибутку [1].

У аграрному секторі найбільш поширеними формами господарських товариств є акціонерні товариства та партнерські – товариства з обмеженою відповідальністю.

Акціонерне товариство має статутний капітал, поділений на визначену кількість акцій однакової номінальної вартості, несе відповідальність за зобов’язаннями тільки майном товариства, а акціонери несуть ризик збитків, пов’язаних із діяльністю товариства, в межах вартості належних їм акцій. Акціонерні товариства можуть об’єднувати значну кількість членів. Власники акцій є власниками майна акціонерного товариства.

Товариством з обмеженою відповідальністю є господарське товариство, що має статутний капітал, поділений на частки, розмір яких визначається установчими документами. Підприємство несе відповідальність за своїми зобов’язаннями тільки своїм майном, а учасники – у межах своїх вкладів. Вагомим аргументом на користь товариств є можливість залучати до числа їх засновників інвесторів, які мають намір інвестувати в аграрний бізнес, претендуючи на контрольний пакет акцій товариства з обмеженою відповідальністю. Ця форма динамічніша щодо питань управління порівняно з акціонерними товариствами і кооперативами [12, с. 161-180].

Діяльність товариств з обмеженою відповідальністю заснована на орендних відносинах. Лише у деяких товариствах їх власний капітал співставний з орендованим. З огляду на це, основна маса товариств з обмеженою відповідальністю ризикує майном орендодавців.

Розповсюдженою формою організації сільськогосподарського підприємництва є кооперативи – організації громадян, які добровільно об’єдналися з метою спільного ведення господарства та іншої діяльності на базі належних їм прав власності, орендованого майна, самостійності, самоврядування та самофінансування, а також матеріальної зацікавленості членів кооперативу у результатах діяльності [4].

Кооператив є юридичною особою, має самостійний баланс, у своїй діяльності він керується чинними законодавчими актами України. Сільськогосподарські виробничі кооперативи є специфічною організаційно-правовою формою. Законом України “Про сільськогосподарську кооперацію” передбачено, що сільськогосподарський виробничий кооператив – це підприємство, створене з метою спільного виробництва аграрної продукції, з обов’язковою трудовою участю членів у його діяльності. Принципами

діяльності кооперативів є обмеження виплат прибутку (дивідендів) на паї їх членів і розподіл прибутків відповідно до їх трудової участі у діяльності кооперативу, демократичний характер управління, контроль за діяльністю менеджерів, які не обов'язково мають бути членами кооперативу [4].

Членам сільськогосподарських виробничих кооперативів законодавчо забезпечено можливість у разі виходу з підприємства отримати земельний і майновий паї.

Дискусійними питаннями залишається віднесення до форм підприємництва особистих селянських господарств та обслуговуючих кооперативів.

Законом України "Про особисте селянське господарство" останнє визначене як господарська діяльність для задоволення особистих потреб шляхом виробництва, переробки і споживання сільськогосподарської продукції, реалізації її надлишків та надання послуг з використанням особистого майна фізичною особою індивідуально або спільно з іншими особами, які перебувають у сімейних чи родинних відносинах і спільно проживають, без створення юридичної особи [13].

Хоча значна частина особистих селянських господарств орієнтована на прибуткову діяльність, проте законодавчо така діяльність не визнається підприємницькою.

Господарства населення тяжіють до натурального типу виробництва та самозабезпечення. Економічною основою їх діяльності є низький рівень життя населення та відсутність реального вибору місця праці [14, с. 301].

Вчені І. В. Свиноус, В. К. Збарський, І. В. Прокола вважають, що особисті селянські господарства із стійким товарно-споживчим характером діяльності належать до форм малого підприємництва. Науковці аргументують свою позицію тим, що в умовах стабільної економіки, яка забезпечує певний рівень доходів за рахунок суспільного сектору, господарства виконують функції самозабезпечення населення. Але саме за умов кризи і падіння рівня життя сільського населення, самозабезпечуюча функція трансформується за рахунок підвищення рівня товарності [15, с. 113].

Інші науковці дотримуються протилежної думки. Оскільки первісною метою діяльності особистих селянських господарств є не вилучення прибутку, а задоволення особистих потреб, то виробництво в них продукції само по собі не перетворює їхню діяльність у підприємництво [16, с. 119].

На нашу думку, особисті селянські господарства не здійснюють підприємницьку діяльність. Основною їх метою є виробництво та переробка сільськогосподарської продукції для самозабезпечення сім'ї [17, с. 159].

В сільському господарстві європейських держав має місце тенденція до поширення такої форми господарювання як обслуговуючий кооператив. В Україні правове становище останніх визначається Законом України "Про сільськогосподарську кооперацію". Проте, порівняно із європейським аграрним законодавством, правове становище сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів в українському законодавстві визначено неповно.

Відповідно до Закону України "Про сільськогосподарську кооперацію", обслуговуючий кооператив визначається як кооператив, створений для надання послуг переважно членам кооперативу та іншим особам з метою провадження їх сільськогосподарської діяльності [4].

Обслуговуючий кооператив характеризується:

- належністю сільськогосподарським товаровиробникам і управляється ними за демократичними принципами;
- надає своїм членам ті послуги, які необхідні для власних господарств;
- не ставить за мету отримання прибутку для себе, а прагне збільшити прибуток господарств своїх членів [16, с. 103].

Можна стверджувати, що сільськогосподарський обслуговуючий кооператив це економічна неприбуткова організація, і діяльність, яка ним провадиться, не належить до підприємницької.

Висновки з проведеного дослідження. Отже, законодавчо встановлено, що підприємництво у сільському господарстві може здійснюватись у формі приватного підприємства, фермерського господарства, акціонерного товариства, партнерського товариства чи виробничого кооперативу. Успіх майбутньої підприємницької діяльності в значній мірі залежить від врахування особливостей, прав, обов'язків, ризиків та можливостей кожної форми.

Бібліографічний список

1. Господарський кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.rada.gov.ua
2. Указ Президента України "Про невідкладні заходи щодо прискорення реформування аграрного сектору економіки" №1529/99 від 03.12.1999 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.rada.gov.ua
3. Закон України "Про господарські товариства" [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.rada.gov.ua
4. Закон України "Про сільськогосподарську кооперацію" [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.rada.gov.ua
5. Закон України "Про фермерське господарство" [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.rada.gov.ua

6. Закон України "Про акціонерні товариства" [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.rada.gov.ua
7. Янковська О. І. Приватні сільськогосподарські підприємства як основа впровадження інновацій / О. І. Янковська. – Вісник ЖДТУ. – № 1 (51). – С. 54-59.
8. Дем'яненко С. І. Менеджмент аграрних підприємств / С.І. Дем'яненко. – К.: КНЕУ, 2005. – 347 с.
9. Андрійчук В. Г. Економіка аграрних підприємств / В. Г. Андрійчук. – К.: КНЕУ, 2002. – 624 с.
10. Бабич М. М. Сучасний стан та перспективи розвитку фермерських господарств на Миколаївщині / М. М. Бабич // Економіка АПК. – 2001. – № 7. – С. 33-36.
11. Долинський С. В. Фермерство у відродженні підприємницької діяльності / С. В. Долинський // Економіка АПК. – 2000. – № 1. – С. 31-35.
12. Березін О. В. Економічний потенціал аграрних підприємств: механізми формування та розвитку: монографія / О. В. Березін, О. Д. Плотник. – Полтава: ІнтерГрафіка, 2012. – 221 с.
13. Закон України "Про особисте селянське господарство" [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.rada.gov.ua
14. Губені Ю. Е. Підприємництво : навчальний посібник. / Ю. Е. Губені. – Львів: НВФ "Українські технології", 2012. – 572 с.
15. Збарський В. К. Управління розвитком малих сільськогосподарських підприємств / В. К. Збарський // Вісник Сумського національного аграрного університету Серія "Фінанси і кредит". – 2013. – № 1. – С. 108-114.
16. Гончаренко В. В. Сільськогосподарські обслуговуючі кооперативи : практичний посібник / В. В. Гончаренко, Р. Блок, Н. А. Іванова. – К.: Урожай, 2001. – 288 с.
17. Баланюк С. І. Системна єдність розвитку господарств населення і сільських територій : монографія / С. І. Баланюк. – Івано-Франківськ: ЛІК, 2014. – 216 с.

References

1. Economic Code of Ukraine (2004), available at: www.rada.gov.ua
2. Decree of the President of Ukraine "On urgent measures to accelerate reform of agricultural sector" (1999), available at: <http://rada.gov.ua>
3. The Law of Ukraine "About Business Associations", available at: <http://rada.gov.ua>
4. The Law of Ukraine "About Agricultural Cooperation", available at: <http://rada.gov.ua>
5. The Law of Ukraine "About the farm", available at: <http://rada.gov.ua>
6. The Law of Ukraine "About Joint Stock Companies", available at: <http://rada.gov.ua>
7. Yankovska, O.I. (2010), "Private farms as a basis for innovation", *Bulletin ZSTU*, no 1 (51), pp. 54-59.
8. Demiyenko, S.I. (2005), *Management of agricultural enterprises* [Management of agricultural enterprises], KNEU, Kyiv, Ukraine, 347 p.
9. Andriichuk, V.H. (2002,) *Ekonomika ahrarnykh pidpryyemstv* [The economy of agricultural enterprises], KNEU, Kyiv, Ukraine, 624 p.
10. Babych, M. M. (2001), "The current state and development prospects in Nikolaev farms", *The economy of AIC*, no 7. pp. 33-36.
11. Dolynskiy, S.V. (2000), "Farming in the revival of business activity", *The economy of AIC*, no 1, pp. 31-35.
12. Berezin, O.V. and Carpenter, O.D. (2012), *Ekonomichnyi potentsial ahrarnykh pidpryyemstv: mekhanizmy formuvannia ta rozvytku* [Economic potential of agricultural enterprises: mechanisms of formation and development] : monograph, InterHrafika, Poltava, Ukraine, 221 p.
13. The Law of Ukraine "About personal farm", available at: <http://rada.gov.ua>
14. Hubeni, Yu.E. (2012), *Pidpryyemnytstvo* [Entrepreneurship], tutorial, NVF Ukrainski tekhnolohii, Lviv, Ukraine, 572 p.
15. Zbarskyi, V.K. (2013), "Managing the development of small agricultural enterprises", *Bulletin of Sumy National Agrarian University*, no 1, pp. 108-114.
16. Honcharenko, V.V., Blok, R. and Ivanova, N.A. (2001), *Silskohospodarski obsluhovuiuchi kooperatyvy* [Agricultural service cooperatives. Practical Guide], Urozhai, Kyiv, Ukraine, 288 p.
17. Balaniuk, S.I. (2014), *Systemna ednist rozvytku hospodarstv naseleennia i silskykh terytorii* [Systemic unity of farms and rural areas], monograph, LİK, Ivano-Frankivsk, Ukraine, 216 p.

Баланюк І. Ф., Твердохліб В. В. ЕКОНОМІКО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ФОРМ ПІДПРИЄМНИЦТВА У СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ

Мета - дослідити законодавчо дозволені форми здійснення підприємництва у сільському господарстві та охарактеризувати їх за економіко-правовими ознаками.

Методика дослідження Теоретичною основою дослідження є наукові праці вітчизняних вчених за досліджуваною проблемою, законодавчі та нормативні акти України. Використана методика дослідження складає

відповідну сукупність системи правил використання методів, прийомів та операцій, враховуючи специфіку досліджуваної теми "Економіко-правова характеристика форм підприємництва у сільському господарстві". В процесі роботи були використані такі наукові методи: діалектичний, індукції і дедукції, методи формальної логіки, систематизації та узагальнення, табличного аналізу.

Результати. Встановлено, що вся господарська діяльність поділяється на некомерційну та комерційну - підприємництво. Важливою передумовою успішної реалізації підприємницької ідеї є вдало обрана форма підприємницької діяльності. Визначено законодавчо дозволені форми здійснення підприємництва в сільському господарстві, зокрема приватне підприємство, фермерське господарство, акціонерне товариство, партнерське товариство та виробничий кооператив. Проведено порівняльну характеристику форм підприємництва за економіко-правовими ознаками. Досліджено дискусійне питання віднесення особистих селянських господарств та обслуговуючих кооперативів до форм підприємництва у сільському господарстві.

Наукова новизна. Використано системний підхід при здійсненні характеристики законодавчо дозволених форм підприємництва за економіко-правовими ознаками.

Практична значущість. Отримані результати дослідження можуть бути використані для вирішення практичних проблем вибору форми підприємництва в сільському господарстві.

Ключові слова: підприємництво, форми підприємництва, сільське господарство, приватне підприємство, фермерське господарство, акціонерне товариство, партнерське товариство, виробничий кооператив.

Balaniuk I. F., Tverdokhlib V. V. ECONOMIC AND LEGAL DESCRIPTION OF FORMS OF BUSINESS IN AGRICULTURE

Purpose - to define legal forms of business in agriculture and to characterize them in terms of economic and legal features.

Methodology of research. The theoretical basis of the study is scientific reports of Ukrainian scientists on the investigated problem, legislative and normative acts of Ukraine. Methodology of research is the appropriate set of rules for the use of methods and operations, taking into account the specificity of the subject "Economic and legal description of forms of business in agriculture". General scientific and special methods were used in the research process, in particular, dialectical method, induction and deduction, methods of formal logic, systematization and generalization, spreadsheet analysis.

Findings. It was established that all economic activity is divide into commercial and non-commercial - business. An important prerequisite for the successful implementation of business ideas are well chosen form of business activity. Legally allowed forms of business in agriculture, especially private enterprises, farms, joint stock company, affiliate company and production cooperative have been defined. Comparative characteristics of forms of business have been made according to their economic and legal features. Debatable question reference of private farms and service cooperatives to forms of entrepreneurship in agriculture is investigated.

Originality. Comparative characteristics of forms of business have been made according to their economic and legal features.

Practical value. The results of the study can be used to implement for the solution of practical problems how to choose right form of business in agriculture.

Key words: business, forms of business, agriculture, private enterprise, farm, joint-stock company, affiliate company, production cooperative.

Баланюк І.Ф., Таердохлеб В.В. ЭКОНОМИКО-ПРАВОВАЯ ХАРАКТЕРИСТИКА ФОРМ ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВА В СЕЛЬСКОМ ХОЗЯЙСТВЕ

Цель - исследовать законодательно разрешены формы осуществления предпринимательства в сельском хозяйстве и охарактеризовать их по экономико-правовым признакам.

Методика исследования Теоретической основой исследования являются научные труды отечественных ученых по исследуемой проблеме, законодательные и нормативные акты Украины. Исползованная методика исследования составляет соответствующую совокупность системы правил использования методов, приемов и операций, учитывая специфику исследуемой темы "Экономико-правовая характеристика форм предпринимательства в сельском хозяйстве". В процессе работы были использованы такие научные методы: диалектический, индукции и дедукции, методы формальной логики, систематизации и обобщения, табличного анализа.

Результаты. Установлено, что вся хозяйственная деятельность делится на некомерческую и коммерческую - предпринимательство. Важной предпосылкой успешной реализации предпринимательской идеи является удачно выбранная форма предпринимательской деятельности. Определены законодательно разрешены формы осуществления предпринимательства в сельском хозяйстве, в том числе частное предприятие, фермерское хозяйство, акционерное общество, партнерское общество и производственный кооператив. Проведена сравнительная характеристика форм предпринимательства по экономико-правовым признакам. Исследован дискуссионный вопрос отнесения личных крестьянских хозяйств и обслуживающих кооперативов к формам предпринимательства в сельском хозяйстве.

Научная новизна. Исползован системный подход при осуществлении характеристики законодательно разрешенных форм предпринимательства по экономико-правовым признакам.

Практическая значимость. Полученные результаты исследования могут быть использованы для решения практических проблем выбора формы предпринимательства в сельском хозяйстве.

Ключевые слова: предпринимательство, формы предпринимательства, сельское хозяйство, частное предприятие, фермерское хозяйство, акционерное общество, партнерское общество, производственный кооператив.